Församlingen

Resenärer, som far genom Himledalens slätta men vackra bygder, stannar gärna upp ett ögonblick inför åsynen av den stora, katedralliknande kyrkan, som dominerar landskapet.

Kyrkan i Gödestad är ett centrum för den lilla församlingen på slätten, till ytan Hallands minsta – 8,77 m^2. Ställer man sig i mitten av socknen, har man endast en kilometer till församlingsgränsen, vart man än vänder sig. En gång på 1950-talet var Gödestad Hallands minsta församling även till innevånareantalet, 210 st. Sedan dess har folkmängden ökat och var vid 1976 års slut 275 innevånare. Socknen är en ren jordbruksbygd, men i centrum reser sig några punktberg med Galgaberg högst – 75 m över havet. På bergets topp finnes en ansenlig fornborg. Där har även i en forntid funnits en galge.

På tal om forntid, så kan man undra, hur Gödestads församlingsnamn tillkommit. Närheten av Broåsen, där Göthriks ring och grav vittnar om en storman i bygden, kan mycket väl betyda, att Göthrik varit namngivare åt Gödestad.

Enl. Johan Karlén torde mansnamnet Gothe (Godhi) ingå som förled.

Kristendomens första tid i församlingen

Den forntida hedniska kultplatsen Broåsen på andra sidan Himleån med sina gravar och bautastenar samt närliggande offersten och offerkälla lär fordom ha hört till Gödestads socken. Äldre kartor utvisar, att Gödestads gräns gick över Himleån, vilket orsakat ägotvister mellan församlingarna in i senare tid.

Bygdens första kristna var under påverkan av den gamla kultplatsen, då de planerade sin kyrka. Av tradition önskade de förlägga sin gudsdyrkan i närheten av sin forna offerplats. Efter döden önskade de sin viloplats invid sina förfäders gravfält. Sådana förhållanden kan ligga till grund för, att Gödestad byggde sin kyrka nere vid brovadet, som på den tiden gick över Himleåns kärrmarker mot Broåsen.

Betraktar man den gamla kyrkans tomtplats, märker man hur avgränsat området är. Den lilla kullen har en gång på tre sidor omgivits av vatten. Kanske tvingades de första kristna söka en skyddad och lättförsvarad plats undan förföljelse och grymhet. Den nya tiden med den ovanliga gudaläran väckte säkert till liv oanade känslor bland de gamla asadyrkarna.

En gammal sägen kan utgöra bevis för detta. "De, som försökte bygga kyrkan, anlade den ovanför byn vid Överstegård nära Galgberget. Men det, som byggdes under dagen, blev nedrivet på natten."

Den första kyrkan vi känner tar form

Om Gödestads gamla stenkyrka är den första kyrkan i bygden, eller den ersatt en äldre träkyrka, är en fråga som f n inte kan besvaras.

Troligtvis är den gamla stenkyrkan byggd på 1300-talet. Stödet för detta påstående är, att man vid rivningen av kyrkan, fann ett litet tunt silvermynt från nämnda århundrande. Kyrkan tillhörde den romanska stilen och bestod endast av ett rektangulärt långhus utan kor eller absid. Kyrkan var uppförd i skalmurssystem med stenarna lagda i ett fett kalkbruk. Byggnadsstenen saknar spår av synlig bearbetning; yttermåtten är 16,4 × 9 meter. Murtjockleken är i allmänhet 1,1 m. Invändigt mätte kyrkan 14,9 m i längd och 6,85 m i bredd. Vägghöjden var 3,3 m.

I äldre tider har kyrkan haft tvenne ingångar, en i norr och en i söder intill västra gaveln. Den norra blev senare igenmurad och förvandlad till fönster. Kyrkan var mycket mörk, men i början av 1800-talet försågs den med nya och större fönster.

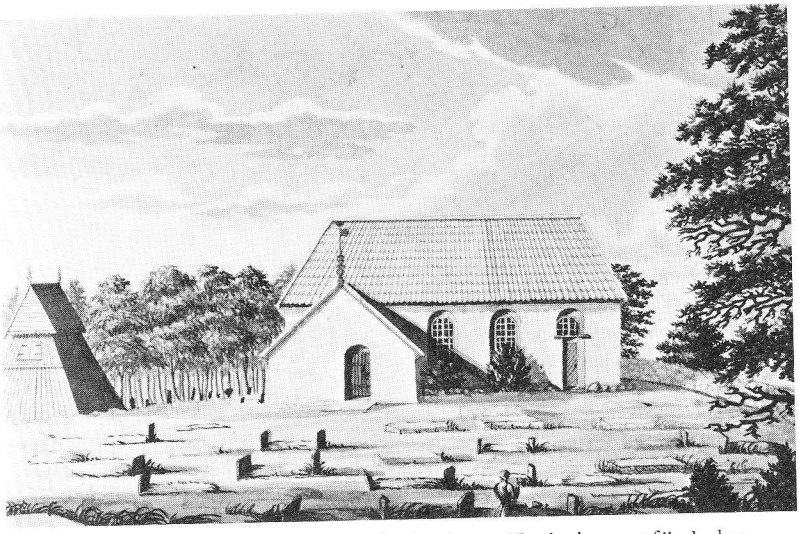

Enda kända bilden på gamla kyrkan. Teckning, utförd den 23 aug. 1834.

Utanför södra ingången fanns ända till 1873 ett litet vapenhus med en långbänk i varje sida och med golv av stora stenhallar. På dessa bänkar plägade fruntimren gärna sitta före gudstjänsten och vänta, till dess männen pratat från sig ute på kyrkbacken. Man gick inte gärna in förrän i allra sista stund. Dörren mellan vapenhuset och kyrkan var gjord av grova plankor och försedd med ett konstrikt lås, infällt i ett urholkat trästycke.

Klockstapeln stod väster om kyrkan, mittför grinden. Grundstenar visar ännu platsen. Den hade stomme av ek med brädklädsel. Väggarna var räta ända upp till taket, som var spåntäckt. I stapeln hängde endast en klocka, utan inskrift. Gödestadsborna var rädda om sin klocka och hotade med plikt åt dem, "som vid klockans behandling sig otillbörligen förhåller". Ringningen gick i tur bland gårdarna, nummer efter nummer. Ordningen bestämdes med den s k "ringetavlan", ett slags budkavel av trä, utskuren i form av ett hjärta med upplysning om antalet gånger varje åbo skulle ringa.

I början av 1870-talet diskuterades kyrkans framtid. Striden stod angående tillbyggnad av torn och kor, reparation eller hel nybyggnad. Man stannade vid den restaurering, som genomfördes 1874. Beslutet innebar, att den gamla ingången ersattes med en ny, bredare ingång vid västra gaveln. Desto tråkigare var, att det tycktes ligga i tiden att rasera det gamla och antika. Det beslöts därför att låta slå sönder och rasera inventarierna, att utlysa auktion på de gamla, vackra och dyrbara klenoderna, minnen från forna tider och av konsthistoriskt värde. Nu spriddes de över socknen för att användas som leksaker och brännvinsskåp.

Hilding Svensson, skollärareson från Grimeton, har givit oss en värdefull beskrivning från år 1929 av den gamla kyrkans inventarier som de såg ut före 1874 års vandalisering. Han har också hört sig för med äldre gödestadbor, som givit sina egna åsyna upplysningar från denna tid.

Altaret var av trä, smalt, litet och vitmålat med guldbårder. Ovanpå låg en duk. Där stod Karl XII:s bibel med en silverljusstake på vardera sidan, nu flyttade till den nya kyrkan. Vid auktionen såldes altaret och blev salsbord på Stommen. Altarringen var oklädd och uppbars av svarvade stolpar. Framtill på knäfallet fanns en liten målad trätavla med Karl XII:s namnchiffer.

Altartavlan med snidad infattning lär ha varit ett framstående och mycket vackert arbete, som de gamla omtalar med särskilt intresse. Den föreställde Kristi korsfästelse. Över själva målningen stod en ängel, som höll en våg – "av gammal modell" – i sin hand, och på sidorna stod även figurer, troligen änglar, varav den ena stödde sig på en fyrsidig stav. Undertill var Karl XII:s namnchiffer målat. Vid auktionen togs tavlan bort, eftersom den skulle skymma ett fönster och ersattes med ett vitt träkors, som skulle – "förgyllas och manteln däröver utmålas med guldbård". Den gamla altartavlan bröts sönder och såldes bitvis. Äldre personer minns de granna "trädockor", de som barn fick att leka med efter auktionen.

Sakristia i egentlig mening fanns ej, men framtill bredvid predikstolen var en liten avskrankning gjord för prästen. Vid sidan av altaret i själva väggen kan ännu ses en fotsdjup nisch, vilken under medeltiden användes till förvaring av de heliga kärlen.

Dopfunten "var lik den i Hunnestad", säger Bexell. Den var av sten och stod norr om altarringen. Socknens gamla minns ej annat än ett mässingsfat, nu i nya kyrkan, vilket i drivet arbete föreställer Kristi dop. Det står på gamla funtens mellanstycke och fot. Stenskålen vet ingen, vart den tagit vägen.

Nuvarande dopfunten (t. v.) jämte resterna av den gamla.

Den bevarade nederdelen köptes vid auktionen av "Nils på Maa", och har sedan återfunnits där på gården, där den tjänstgjort som bord i en trädgårdsberså.

På södersidan om altaret stod **klockarestolen**, dit klockaren regelbundet gick och satte sig, under predikstolen. Däröver hängde **nummertavlan**. På motsatta sidan nämnes en "**prästastol**". Den var i äldre tider gallerförsedd, och dit fick ingen annan gå än herrskaperna från änkesätet Stommen.

Predikstolen stod såsom ofta i äldre kyrkor först på södersidan, vid ett fönster, men flyttades vid restaureringen till nordsidan. På dess gamla plats sattes då en kamin. Förut var kyrkan oeldad och kall. Särskilt kändes bänkarna rysligt kalla om vintern, varför fruntimmerna hade för vana att breda ut sina schalar att sitta på. "Vi karlar fingo stampa med fötterna alltemellanåt och ha bra med skinnkläder på oss för att hålla oss varma", säger en åldring.

Predikstolen hade såväl målningar som sniderier. Bildhuggerierna föreställde de fyra evangelisterna och satt i nischer mellan målade fält, där de fyra "större" profeterna i långa skägg var bildade. ovanpå stod ett par ljusstakar och ett timglas, vilket i mannaminne ej användes mer än en gång av en tillfällig predikant.

Även predikstolen sönderslogs och försåldes. Den köptes av dåvarande arrendatorn på stomhemmanet och förvandlades till flaskskåp! Nu har detta hamnat utanför socknen.

Bänkarna var smala och obekväma, försedda med dåligt underhållna dörrar. Före restaureringen hade kyrkan 24 st, efter 33 st, varav 8 på läktaren. De gick i en gråbrun färg, som gav hela inredningen ett mörkt och dystert intryck.

"Te söndan ham vi stolabyte", hette det alltid när domsöndagen passerats, ty på första adventsöndagen fick man söka upp sina nya platser i kyrkan. De som satt sist under läktaren kom då i främsta bänken och så undan för undan. Detta praktiska förfaringssätt gjorde, att gödestadborna undgick de många besvärligheter som stolindelningen förorsakade t ex i grannsocknarna för ett sekel tillbaka. Vi kan knappast nu göra oss en föreställning om det kiv, som uppstod på sockenstämmorna om stolplatserna på den tiden.

På ena väggen hängde en **minnestavla** över någon mera framstående man från socknen.

Läktaren var liten. Den nådde fram till västligaste fönstret, där avskurna ekbjälkar ännu synes och utmärker hur långt den sträckte sig. Trappan gick upp i sydvästra hörnet. På läktaren stod en liten dålig **orgel**, reparerad 1885 för 30 rdr av en skällingebo, som sade sig vara kunnig i sådant arbete.

Klockaren på 1850-talet hette Aron. Han brukade gå omkring på lekstugor och majträ och spela fiol, vilket prästerna ej tyckte om.

Taket var välvt av trä med resning delvis i ek. Det hade målningar, som i senare tid, särskilt efter kaminens insättning, blev nedsotade och otydliga. De övermålades under restaureringen med vit färg. Motiven var hämtade från gamla testamentet. Åt västra gaveln syntes Sodom och Gomorras undergång, där elden lyste i bjärta färger; vidare syntes Abraham offra Isak. Bilder fanns också på Jakob och Esau m m. Den onde och hela hans anhang påstås ha väckt de yngre kyrkobesökarnas särskilda intresse. Judarna var målade, som "stora, långa och raska män". Läktarbröstet saknade målningar.

Golvet var av tegel, men ersattes med golv av trä, "sedan gravkoret därunder blivit igenfyllt". Ingen vet, vem som vilade i detta.

Församlingen anlitade en snickare från Mjöbäck att efter fastställd ritning förfärdiga och uppsätta nytt altare och ny predikstol mot en kontant ersättning av 500 riksdaler.

Kyrkogården vid den gamla kyrkan har flera intressanta gravstenstyper, bl a ett par 1600-talsstenar med inskription i cirkel. Den stora stenhallen söder om kyrkan torde gömma stoftet av någon storman. Under några oxlar står tre järnkors och ett par gravstenar från 1800-talets början. De är resta över hunnestadsprästen Carl A. Ahlgren och hans familj. Denne präst blev blind och fick sluta sin tjänst. Då han ej ville vistas onyttig i sin prästgård, flyttade han till Stommen i Gödestad och bodde där till sin död 1838, varför han kommit att vila i denna kyrkogård.

Stora planer

Man kan fråga sig vad det var för tankar som grep gödestadborna på 1890-talet. Man samlade in pengar till ny kyrka. Man ondgjorde sig över, att kyrkan låg så olägligt i ett hörn av församlingen samt att den var alldeles för liten – bara 180 sittplatser för socknens 333 personer! Kyrktaket var uppfyllt av svamp och mycket bristfälligt. En stark minoritet med kyrkoherde Olsson i spetsen yrkade på reparation för 650:- kr, "ty den gamla kunde stå i 10 år till". Domaren F. Berglöf vägrade också att utdöma det gamla templet. Han ansåg, att den var i ett så tilltalande skick, att den framgent kunde användas till sitt ändamål, "trots den fullständiga frånvaron av stil såväl i arkitektur som inredning". (Hans betyg på 1874 års vandalisering.)

Gödestadborna hade dock fått nybygget på hjärnan; de gav sig inte, utan planerade mot experters och kulturpersoners vilja för att få fram sin nya kyrka. Svårigheterna med den gamla kyrkans tillstånd höll på att tvinga fram en dyrbar reparation under den tid det tog att få tillstånd till och att bygga en ny kyrka.

Den dag då gödestadborna hade invigning av den nya kyrkan, skedde också slutbesiktningen av den gamla medeltidskyrkan. Den befann sig i ett sorgligt skick. Yttertakstolarna var ruttna, södra väggen lutade utåt och hade sprickor. Därför borde kyrkan inte vidare begagnas för gudstjänstliga ändamål utan nedrivas. K.M:ts tillstånd söktes härför. Detta beviljades 1897, och så hölls en andra auktion på tillbehör. Följande år utbetalades 100 kronor för rivningen, trots att murarna till stora delar står kvar än i våra dagar. Efter en brand på Stomgården fick arrendatorn tillstånd att ta sten till nybygget från den gamla kyrkans murar. Det visade sig dock så svårt att riva sönder murarna, att arbetet befanns olönsamt, och ruinen lämnades åt sitt öde.

Ruinen och den gamla kyrkogården

Gödestadborna, som nu fått ett nytt tempel att ägna sitt intresse, var helt ointresserade av resterna av det förflutna. Det blev istället utomstående, kulturellt intresserade hallänningar, som uppmärksammade den gamla kyrkans förfall. En hembygdsrörelse var bildad, i mellersta Halland och dess ordförande, friherre Bogislaw Klingspor på Öströö, stod i spetsen för en restaurering av den gamla ruinen. Detta hände 1934. Förfallet och förbuskningen av kyrkogården gjorde tyvärr arbetet halvgjort, och alltjämt var gödestadborna likgiltiga inför minnet av sin historia.

Det dröjde ända till 1949, då några unga män insåg sitt kulturella ansvar. De rensade upp kyrkogården från vildvuxna träd och kvävande buskage. Det beslöts, att detta arbete skulle bli tradition. Härigenom uppkom den tändande gnistan för bildandet av Gödestads Hembygdsförening. Frivilliga krafter har sedan dess årligen röjt och gjort slåtter på den gamla kyrkogården.

Under denna senare tid har varje sommar anordnats en friluftsgudstjänst intill de gamla kyrkomurarna.

Kyrkoruinen från väster (1977).

Gödestadborna förbereder en ny kyrka

Oro och villrådighet präglade de många tvivelaktiga besluten beträffande den gamla kyrkan under senare delen av 1800-talet. De gamla inventarierna försmåddes samtidigt som kyrkans underhåll eftersattes. Allt tycktes på något underligt sätt styra församlingens kurs mot ett nytt kyrkobygge. Vid kyrkostämma den 24 nov. 1891 är hela församlingen enig om att bygga en ny kyrka.

Helt enig blev man också om att flytta kyrkan upp till församlingens centrum. där hade en kommitté arbetat fram tre olika alternativ, dels norr om och dels söder om landsvägen (båda förslagen på Överstegårdens marker), samt ett förslag strax nedanför skolan, söder om vägen, på Ljungstorps marker. Beslutet stannade för det första förslaget, norr om vägen, på ett område som hette Flaterna, där kyrkan nu ligger. Motivet var, att tomten syntes bra, jorden var torr och tillräckligt djup för kyrkogård, och vägen upp till kyrkan var jämn och skulle inte behöva bereda allt för stora kostnader.

Planritning till ny kyrka förelades församlingen, granskades och togs noggrant i övervägande. Ingen av de närvarande hade anmärkningar att göra mot ritningen eller byggnadsstilen. Däremot tycktes, att kyrkan gjorts alldeles för kort, 25 alnar i längd, då det skulle beredas sittplatser för 300 personer.

Det beslöts "tämligen allmänt", att den fullständiga ritningen skulle verkställas av "herr arkitekten Adrian Pettersson" i Göteborg, för att sedermera överskickas till Kongl. Överintendents Embetet i Stockholm. Det betonades, att kommittén skulle ta den gamla kyrkan i betraktande, och därvid göra en kalkyl rörande längd och bredd, bänkarnas bredd samt sidogångarnas storlek. Ett beslut omtalar, att tomtplats för kyrkoanläggningen skall betalas med tusen kronor tunnlandet samt att församlingen skall snygga upp efter sig.

Under hela sommaren 1892 råkar församlingen i svårigheter med den gamla kyrkan. En syneförrättning kräver en genomgående reparation av taket. Ett kostnadsförslag lyder

på kronor 2.174:33, vilket ansågs mycket starkt tilltaget. man beslutar kontakta häradshövding Berglöf för en ny undersökning, mån om att hålla sig på laglig väg. Men trots att han antytt, att om kostnaden skulle överstiga 2.000:-, skulle han ta sitt ställningstagande under övervägande, och trots att han vet att församlingen förbereder en ny kyrkobyggnad, så är han kallsinnig. Han kan inte utdöma den gamla kyrkan endast för takets skull, och han menar att sprickan i muren ej är så farlig, att kyrkan kan förkastas som oduglig. Gödestadborna tycks efter detta sätta allt på sin spets. Man struntar i syneprotokoll och hinder för utdömning av den gamla kyrkan. I stället söker man påskynda arkitekten och myndigheterna för att få igång nybyggnaden. Man beslutar skicka en skrivelse till Adrian Pettersson med anmodan att snarast verkställa huvudritning och kostnadsförslag för att sedan kunna vidarebefordra ärendet till Stockholm och till vederbörande lantmätare, ingenjör Angel, för uppmätning och kartläggning av det föreslagna jordstycket. Vidare skulle entreprenadauktion hållas vid tillfälle under hösten eller vintern. Man ville ha arbetet med kyrkans uppförande påbörjat under våren eller försommaren 1893, så att alltsammans om möjligt kunde insynas och invigas under år 1894, inklusive inredning, målning och dekorationer.

Som väntat dämpas gödestadbornas optimism av verkligheten. Först den 9 sept. 1894 är alla handlingar klara att sändas till Stockholm. Den 17 januari 1895 kommer svar från Stockholm, att ritningen till kyrkan ej kan godkännas.

Den 1 oktober 1895 har special- och detaljritningarna kommit från arkitekten, och stämman beslutar utlysa entreprenadauktion. Denna hålles den 22 okt. och bevistas av två entreprenörer. Dessa inlämnar i stort sett likalydande anbud på 36.500 vardera, men kommittén meddelar att bådas anbud förkastats.

Enär kommittén önskade, att ett gott resultat i avseende på dagens förrättning kunde uppnås och helst såge, att byggmästare Thorell i Falkenberg åtog sig kyrkans uppförande, blev omkring en timma därefter Thorell inkallad

för att ange den summa han kunde se sig gottgjord med. På tillfrågan åtog sig nämnde August Thorell kyrkobyggnaden i dess helhet för 34.000 kronor att till honom lämnas efterhand som företaget framskrider, 1/6 åt gången, tills hela arbete stod färdigt och avsynat av kompetenta personer.

Byggnadstiden

Församlingen hade under årens lopp sparat en del medel till sin nya kyrka. Vissa rykten säger, att det var för att göra av med dessa pengar, som förslaget för nybyggnad drevs så hårt. Församlingen ägde 25.000 kronor. Priset på en ny kyrka krävde, att ett lån måste upptagas. Lånet bestämdes till 11.000:- och skulle löpa på 40 år med 4% ränta och omsättas 2 gånger årligen.

Vid flera stämmor diskuterades tornklockornas anskaffande. Man var enig om, att det skulle vara två klockor. Först tänkte man sig låta omgjuta den gamla kyrkans klocka till två nya klockor. Senare sägs det, att det skulle inköpas två klockor och den gamla lämnas i utbyte för omgjutning. Ett par månader senare diskuterar man att anskaffa endast en ny klocka och därtill använda den gamla klockan. I så fall måste den nya harmonisera med den gamla. Vid tal om kläpp ansågs malmkläpp böra ha företräde. Även detta beslut blev överspelat. I maj 1897 beslöts anskaffa två mindre klockor från Bergholtz' gjuterifirma. En ny axel skulle också anskaffas, då firman annars inte kunde ansvara för säkerheten.

En längre diskussion fördes om tornets takbeklädnad. Man hade att välja på kopparplåt och galvaniserad plåt. Vid följande stämma bestämde man sig för galvaniserad plåt, då detta var mindre kostsamt.

Beträffande orgeln var meningen att låta en orgelfirma överflytta orgeln från den gamla kyrkan till den nya. Vid en senare stämma beslöts, att, om det nya lånet kunde utbekommas, skulle ett nytt orgelverk (12-stämmigt) uppföras. Senare bestämdes, trots lånet, att den gamla orgeln skulle behållas efter nödig reparation.

Under bygget diskuterades också inköp av vissa "effekter". Det gällde kandelabrar och ljuskronor. Det visade sig då, att en församlingsbo önskat få skänka en ljuskrona till kyrkan. Församlingen ville, att de båda kronorna skulle stämma överens.

Gödestads nya kyrka byggdes, som tidigare sagts, åren 1895-1897. Den lilla församlingen satsade stort och byggde en väldig kyrka med stort kyrkorum och högt torn. "En sittplats till varje församlingsbo" tycks ha varit mottot.

Den nya kyrkans exteriör

Vad är det då för kyrka, som gödestadborna byggt? Jo, en massiv stenkyrka. Murarna har uppförts med mängder av granit, som sedan rappats med grovt grus i kalkbruk. Oarbetad granit togs i ett stenbrott strax söder om kyrkan, på andra sidan Höggärdsvägen. Släthuggen sten kördes med hästskjutsar från Gerlachs stenbrott vid Apelviken.

Det sattes in tre stora fönster i vardera sidan. Fönsterbågarna murades i gult tegel. Glashållarna är av järn. Fönstren är utformade till mäktiga, dubbelsidiga glasrader, delade i 52 små fält med dubbla rutor i varje fält, varav den ena rutan är klar, och den andra matt. Däröver befinner sig ett rundat glasfält med dubbla rutor, ordnade till ett fyrpass och med smårutor som garnering, tillsammans 20 st.

Kyrkan utrustades med två korsarmar, där den norra inretts till sakristia, medan den södra blev förrådsrum. I korsens gavlar sitter rosettfönster. Mellan fönstren står kraftiga strävpelare, byggda för att bära upp trycket av kyrkbyggnaden.

Kyrkans kor i öster försågs med fem stora, odelade fönster, vardera uppdelade i 75 dubbla rutor, även här med ett fyrpass överst. De äro bågrundade i sin övre del.

Kyrktaket är av alunskiffer. De små plattorna är lagda i ett vackert mönster. Även kordelen har sådant tak.

Ett vackert kors är uppställt vid övergången mellan kyrktaket och kortaket.

Tornbyggnaden är mycket hög, 45 meter, och har en rätt imponerande resning. Klockornas läge är högre än kyrkans tak, och man är endast halvvägs upp i tornet, när man befinner sig i klockrummet. Tornet är fyrkantigt och avslutas över klockrummet med vassa spiror. Mittför klockrummet ses på varje sida en stor, fönsterliknande tegelkonstruktion, vars viktigaste uppgift är att leda klockklangen ut över bygden. Ovanför klockrummet sträcker sig torntaket upp i en spets. Denna del är sexkantig, plåtklädd och rödmålad. Tornet krönes med en rund kula, på vilken ett kors avslutar spiran.

Vid södra sidan av tornet är en rund utbyggnad, i vilken läktartrappan är inrymd.

Mitt framför västra gaveln står man vid stora kyrkporten. Denna är uppförd som en vacker portal i gul tegelsten och med runda pelare. Portalen avslutas med en vass spets och krönes av ett kors. Över ingången syns en relief, föreställande Lammet, liggande framför korset. Bakgrunden utgörs av växter från det heliga landet, såsom mullbärsträd, oliver, palmer och kaktus.

Två stora dörrar med vackert sirade gångjärn öppnas utåt, och besökaren kan ta steget uppför trappan och in i vapenhuset. Detta är ganska kalt och ligger i bottenplanet av tornbyggnaden.

Från vapenhuset går en rundbyggd trappa, försedd med kalkstenstrappsteg, upp till läktaren och in i tornrummet. Från detta rum sträcker sig sedan trappor vidare upp till klockrummet, där de båda klockorna hänger, och varifrån man i många år med grova rep utförde den klangfulla klockringning, som hördes över hela socknen. I klockrummet finnas fyra dubbla öppningar, som kan öppnas och stängas med ett spjälverk av träribbor.

Inskriptionen på klockorna har följande lydelse.

Den stora klockan, som hänger mot norr, har på södra sidan som text:

ÅR 1897 UNDER KUNG OSCAR IIs. 25 REGERINGSÅR,
DÅ E.H. RODHE VAR STIFTETS BISKOP OCH
S.A. OLSSON VAR KYRKOHERDE I HUNNESTAD OCH GÖDESTAD
FÖRSAMLINGAR: BLEV DENNA KLOCKA GJUTEN I STOCKHOLM
AB. K.G. BERGHOLTZ OCH CO.

På klockans norra sida står följande ord utan angivande av källa:

NÄR JAG MANAR DIG TILL BÖN SKYNDA ATT MED HELIG TUNGA
GUD ÅKALLA OCH LOFSJUNGA VÄNTA SÅ EN HELIG LÖN
NÄR JAG VÅRDAR ANDRAS DÖD LÄR DIN DÖDLIGHET BETRAKTA
SÅ PÅ TID OCH NÅDER AKTA ATT DEN UNDGÅR EVIG NÖD.

Den lilla klockan, som följdriktigt hänger i södra sidan, har på sin södra sida texten:

ÅR 1897 UNDER KUNG OSCAR IIs. 25 REGERINGSÅR BLEV DENNA
KLOCKAN GJUTEN I STOCKHOLM AB. K.G. BERCHOLTZ OCH C.O.

På klockans norra sida är orden hämtade ur Psaltaren och lyder:

HURU LUSTIGA ÄRO DINA BONINGAR HERRE SEBAOT
MIN SJÄL LÄNGTAR OCH TRÄNGTAR EFTER HERRENS GÅRDAR
MIN KROPP OCH SJÄL FRÖJDA SIG UTI LEVANDE GUD
Dav. Ps. 84 v. 2,3

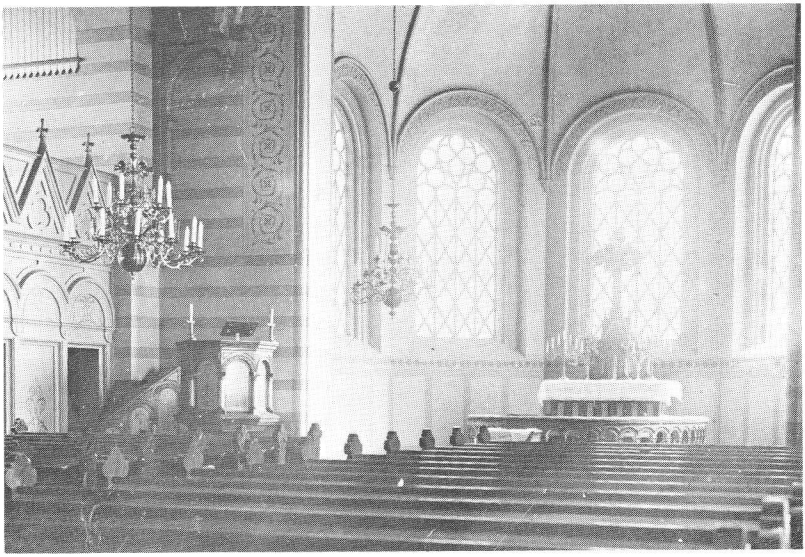

Interiör från nya kyrkans första år. Ursprunglig målning.

Den nya kyrkans interiör

Från vapenhuset går också huvudentrén till själva kyrkrummet.

Kyrkan är en typisk "Adrian Pettersson-kyrka". Kyrkan tillhör med andra ord den vid senare delen av 1800-talet så vanliga nygotiken.

Kyrkans inre är utan tvekan stilfullt komponerat, i varje fall innan sentida reparationer ändrat arkitekturen.

Det man först lägger märke till är de stora fönstren, där ljuset från den mäktiga glasytan dämpas av det matta glaset, som bryter ljusstrålarna. De fem fönstren framme i koret bildar en ljus och ståtlig bakgrund till altaret. Fönstren är bågrundade i sin övre del, och innanför bågen ligger en vacker bårdlist.

Absiden är kupolformad, vilket understryks av de böjda valvribbor, som sträcker sig från fönstren upp till en gemensam knut i kupolens topp. Dessa ribbor utgår tillsammans med fönsterbågarna från en knut mellan fönstren.

I den ursprungliga utsmyckningen märktes den vackra rankväxtmålningen, som inramade triumfbågen. Denna målning väckte alltid stort intresse bland de yngre kyrkbesökarna, som följde rankans slingringar runt bågen.

De många bågarna i kyrkans arkitektur avlöstes ganska tvärt av väggarnas målning. Denna målning var ljust gul, och pryddes av bruna vågräta ränder.

Runt kyrkans översta väggparti sträcker sig en likt sköldar formad garnering, vars målning nu blivit rätt förenklad.

Valvbärarnas struktur är också smakfullt utformad med halvbågar, knutar och en avslutande konisk spets.

Sidokorsens utformning bidrager ytterligare till kyrkans skönhet. Tre valvbågar över dörrarna avdelas med en bårdlist från överpartiet, som består av tre fialer, vars spetsar krönas av "korsblommor". Fialernas inre fylls av ett rosverk med "trepass" i klöverbladsform. Över detta är korsväggen öppen och gavelfönstrets översta runddel lyser in i kyrkan. Vid sidorna av denna öppning märkes en ribbvägg, där ribborna nedtill avslutas i vassa spetsar.

Läktaren sträcker sig över kyrkans hela bredd i bortre delen, uppbyggd på vackert formade stolpar förstärkta med valvbågar. Läktarfronten är relativt enkel, men man lägger märke till de fyrpassformade "rosverken", som regelbundet återkommer längs hela fronten.

Några bibliska målningar förekommer inte i kyrkan.

Interiör (1977).

Inventarierna

Altaret framme i koret består av ett bord, vars sidor är indelade i gula och bruna längsgående speglar. På bordet står ett kors, vars fot utgöres av ett stilenligt tabernakelliknande skåp med fialspiror. I korsets ändar återkommer den i kyrkan vanliga trepassformen. Mellan korsarmarna finnes ett fält, som byggts i strålform och i vars mitt bokstäverna IHS insatts.

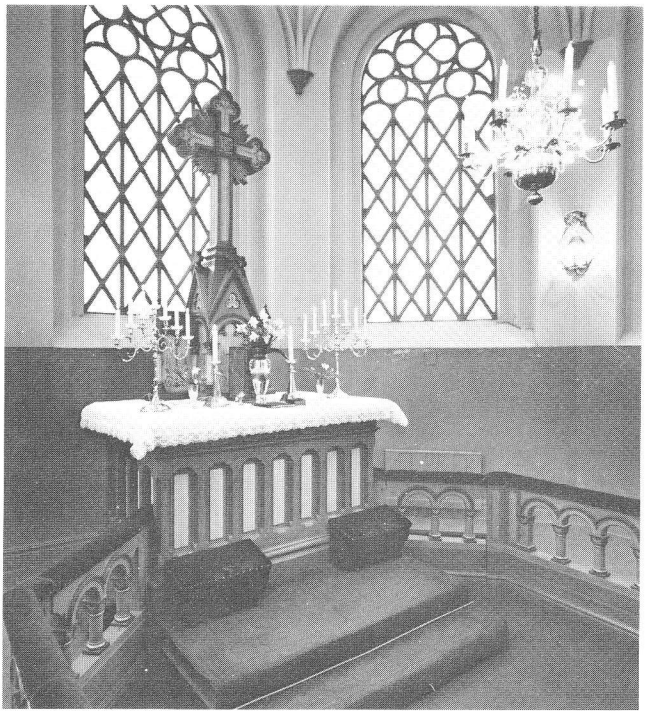

Kyrkans nuvarande altare.

Altarringen byggs upp av ett flertal valvbågar. Den är liksom de båda altarpallarna, klädda med röd plysch.

Nattvardskärlen är vackra silversaker av stort värde: kalk av silver, fat med 6 runda flikar och ett applicerat krucifix, fat och skål från 1600-talet. Kanske tänker man likväl först på det gamla oblatskrinet, som är av trä med inläggningar av halm i olika färger, med Lammet med sin korsfana på locket, från 1780.

Nuvarande nattvardskärl.

De båda kandelabrarna på altaret är sjuarmade. De två raka ljusstakarna av malm är med från gamla kyrkan.

Dopfunten är av trä med stabil fot och ett ljust, kraftigt överkar uppburet av 8 trägalgar.

I dopfunten ligger en mässingsskål med breda kanter, 60 cm i diameter och 10 cm djup. Hela skålen är prydd av en ståtlig bildserie med bl.a. Jesu dop och mängder av symboliska figurer runt kanten. Fatet är nämnt bland den gamla kyrkans inventarier.

Predikstolen står i norra sidan, åttakantig och försedd med portalliknande speglar. Även trappräcket har dessa speglar. Baldakinen över predikstolen är enligt ett gammalt fotografi inte med från början. Ljusstakarna på predikstolen har 5 ljus vardera.

Till kyrkan hör från början också tre ljuskronor, två av mässing, och en av malm med hållare för stearinljus. Två av dem köptes i samband med kyrkbygget, medan den mindre (malmkronan vid läktaren) är med från gamla kyrkan och dateras 1780.

Sakristian i det norra korset är ganska rymlig, rätt mörk, men utstrålar en viss värme och värdighet.

Bänkarna, 16 på vardera sidan, är brunfärgade och rätt enkla, försedda med bokhylla och hatthållare. De avslutande sidostöden krönas med trepassutsmyckning. Bänkarna på läktaren står i två rader på båda sidor om orgeln, 5 på varje sida.

Orgeln med 6 stämmor och en manual flyttades med från den gamla kyrkan.

Detta var ett försök att beskriva den nybyggda kyrkan, sådan arkitekten utformade den. Många detaljer, i flera fall av stort värde, är förvisso utelämnade i beskrivningen. Vad vi framförallt vill trycka på i denna redogörelse, är den ståtliga byggnadsstil, som trots allt utformats i den vackra ursprungskyrkan.

Man kan tänka sig de stolta känslorna i gödestadbornas hjärtan, då de samlades till gudstjänst i sin nya och resliga kyrka och hörde invigningsorden av kyrkoherde A. Flodén i Lindberg. I ett vackert ordval berömde han den lilla församlingen för dess stordåd "att utan att ens ha fått sin gamla, numera odugliga kyrka utdömd, likväl byggt denna nya kyrka, som kan räknas till vårt lands skönaste och bästa landskyrkor".

Problem och förändringar

Vardagen lät inte vänta på sig. Redan den kommande vintern 1898 upptäcktes en svår fadäs. Värmen i kyrkan fungerade inte. Missbelåtenheten var stor, och man försökte få kontakt med entreprenören, som var i färd med att bygga Vinbergs kyrka.

Någon verklig förbättring synes inte ha skett. Församlingen var år 1908 helt klar på att behöva byta ut "värmeledningen", som den kallades. Det fanns flera förslag, bl.a. en form av lågtrycksvärmepanna, vilket först antogs, men sedan förkastades.

En ny värmeanläggning sattes in 1917. Den bestod av en kort oval kamin, utstyrd med blänkande gallertrådar. Med tiden brändes den sönder och ersattes omkring 1930 med en lång oval kamin utan utstyrsel. Kaminerna var inte problemfria. Kajorna byggde sina bo i rökgångarna, och det hände ofta att röken låg i tjocka moln inne i kyrkan. Under kalla vintrar måste kyrkvaktaren vara uppe om nätterna vid tidig högmässa för att hålla eld i kaminen. Det tog tid att värma de stora stenmassorna med en enda kamin.

Vid kyrkans reparation på 1950-talet beslöt församlingen sätta in elektrisk uppvärmning av kyrkan. Detta var dyrt vid installeringen, men det var den enklaste metoden ifråga om driftssäkerhet och löste värmebehovet tillfredsställande.

Ett stort problem är, att de stora, rappade väggarna allt för ofta uppvisar fuktskador med söndervittring och invändiga målningsskador. Detta orsakade bl.a., att församlingen år 1951 tvingades genomföra en omfattande inre reparation av kyrkorummet. Tyvärr ansåg församlingen då, att det ställde sig för dyrt att behålla den ursprungliga målningen. Detta har medfört, att flera av de tidigare skildrade stilfullt och vackert formade spirorna och målningarna har fördärvats och ersatts med vit och rosa färg. Detta skedde för att göra kyrkan ljus och för att slippa att bekosta dyrbar renovering av den ursprungliga färgsättningen.

I cirka 30 år behöll församlingen den gamla orgeln. En ny, betydligt större orgel insattes. Den renoverades 1954, varvid orgeltrampningen ersattes med en elektrisk fläkt.

Det höga kyrkorummet gör, att orgelmusiken får en härlig klang, och sånggudstjänster i kyrkan är mycket uppskattade.

Den gamla orgelfasaden kan nu betraktas i en av kyrkans korsarmar. I den motsatta korsarmen synes den gamla kyrkans altarkors.

I kyrkans kor står den tidigare omskrivna dopfunten från den gamla kyrkan. Intill denna står en pall från gamla kyrkan med årtalet 1775. En kista från 1600-talet står också i kyrkan.

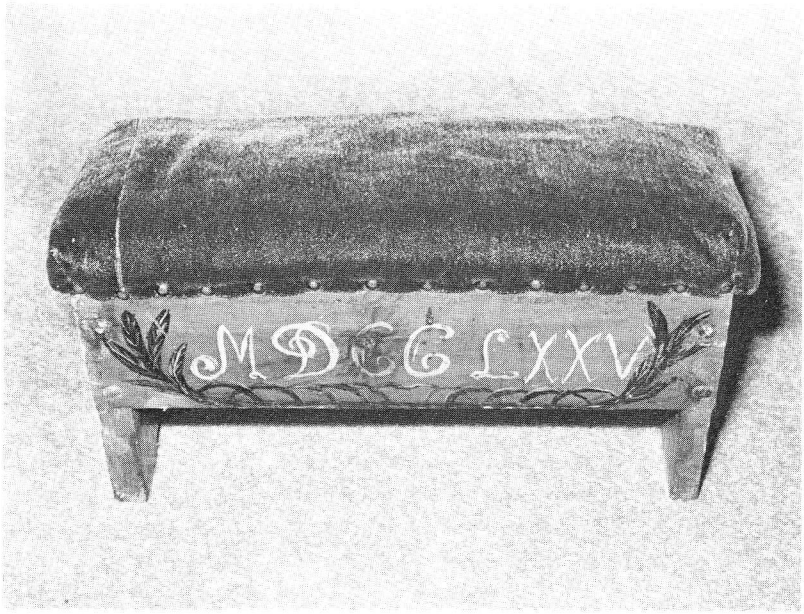

Pall från gamla kyrkan med årtalet 1775.

En moraklocka vid södra sidokorset är skänkt av en givare, som år 1954 till kyrkan donerade även sin jordbruksfastighet och övriga ägodelar.

Vid "ljusmässorna" förr monterades en vinklad ljusstake i varje fönster, och det sattes dessutom upp ljusstakar i varje bänk. I koret stod en mäktig triangelformad ljusbärare, och bakom altarkorset sattes en annan ljusbärare, som lyste upp korset.

Numera är elektriskt ljus förhärskande i kyrkan, bl.a. har ljuskronorna elektrifierats.

Klockorna, som under de första åren ringdes med rep, ändrades under 30-talet till att ringas med trampor. År 1963 installerades elektrisk ringning.

Till kyrkans prydande har under årens lopp flera initiativ tagits både från församlingen, från syföreningar och enskilda personer. Som exempel på detta kan nämnas antependium och dukar, ljusstakar och blomvaser, två mässkrudar samt ett flertal mattor. På senare tid har en höranläggning donerats och inmonterats i kyrkan.

Vad har då gödestadborna vunnit med sitt kyrkobyte? Egentligen mest nackdelar! Visserligen har den nya kyrkan ett ståtligt och imponerande yttre, men – som man förstår av det ovan sagda – har man också fått ett besvärligt underhåll. Det vidsträckta yttertaket blir många gånger utsatt för stormskador med dyrbara reparationer i släptåg. Kostnaderna för att värma upp det onödigt stora kyrkorummet är betydande.

Motivet att bygga en kyrka så, att varje församlingsbo tillförsäkras egen plats är välvilligt tänkt, men knappast klokt planerat. Kanske är det dock en fördel, att kyrkan flyttats från sitt avsides belägna läge till församlingens medelpunkt.

Den lilla församlingens kyrkogård, belägen söder och norr om kyrkan, har anlagts med god känsla och är mycket prydlig. Den södra delen anlades samtidigt som kyrkan bygdes, medan den norra tillkom 1959. Under 1950-talet murades den vackra stenmur upp, som inramar hela kyrkogårdsområdet.

På senare tid ha prydliga stenplattor inpassats på gångarna, vilket höjt såväl helhetsintrycket som besökarnas trevnad.

Till sist må sägas, att gödestadborna anpassat sig förvånansvärt väl till sin krävande kyrka. Både ekonomiskt och ur ordningssynpunkt, är Gödestads kyrka välskött och kan drivas med fortsatt optimism inför framtiden. Det är vår förhoppning, att även kommande generationer skall ta vård om kyrkan och inse sitt kulturella ansvar.

Pastoratet

I många år bildade Hunnestads och Gödestads församlingar ett pastorat. De hade därför många beröringspunkter. Sålunda valde de kyrkoherde gemensamt. De hade också gemensam prästgård i moderförsamlingen Hunnestad. Kyrkoherde Lindskog var ett tag inne på, att församlingarna skulle bygga en gemensam kyrka i Hunnestad.

I mitten av 1900-talet ansågs pastoratet för litet och skulle utvidgas. Det talades mycket om sammanläggning med Träslöv, men därav blev intet. Myndigheterna ville ha ett pastorat som sammanföll med den nybildade borgerliga kommunen. Detta utmynnade i, att Grimetons utvidgade pastorat bildades, bestående av Grimeton, Rolfstorp, Skällinge, Nösslinge, Hunnestad och Gödestad. Detta medför, att pastoratets kyrkoherde bor i Grimeton med komminister i Skällinge och kyrkoadjunkt i Hunnestad. Kyrkoadjunktstjänsten är f.n. under omprövning.

De präster, som sedan mitten av 1500-talet tjänstgjort som kyrkoherde i Gödestads kyrka och i pastoratet, är följande:

Johannes Laurentii, från den 2 febr. 1569.
Jacob Petri, från den 29 maj 1571.
Jacob Schrötar. Blev jesuit och landsförvisades. Enligt Skarstedts "Herdaminnen", var han prost och pastor i **Gödestad** omkring 1600 och kallades magister. (Kan kanske tyda på, att annexförsamlingen någon tid varit moderförsamling).
Bengt Mogensön, född 1557, från 1602. Avled 1624. Enligt Skarstedt blev han suspenderad på sex veckor för att han avstängt en kvinna från nattvarden.
Gunne Matzön – hans tjänstgöringstid uppgives ej – har undertecknat en mantalslängd 1662. Död 1672; troligen har det varit en kyrkoherde emellan.
Jörgen Erici Skyring, född 1643, från 1672.
Anders Olin, född 1665, från 1697.
Lars Agrell, född 1666, från 1708.
Magnus Andræ Roselius, från 1733.
Anders Wetterlund, från 1773.

Carl Anders Ahlgren, från 1804. Denne präst vistades sina sista år som blind på Stommen i Gödestad och är begravd på Gödestads kyrkogård. Han gjorde några dagboksanteckningar om händelser i bygden, som nu är av stort värde. Han tycks ha varit en ovanlig prästman, och flera händelser i hans liv är bevarade i skrifter.
Peter Josias Widberg, från 1839. Han tillträdde aldrig, då han avled 1840.
Anders Lindberg; även han avled före tillträdet 1842. För fjärde gången på fyra år fick pastoratsborna gå till prästval och valde
Anders Wahlberg, en torparson från Träslöv, född 1795, från 1842. Till prost utnämndes han 1854.
Jonas Lindskog, född 1812, från 1869. Han blev prost.
Sven August Olsson, född 1827, från 1884. Efter Olssons frånfälle 1916 var pastoratets fortbestånd ifrågasatt, och kyrkoherdetjänsten var vakant i fyra år. Vakanskyrkoherde var
Justus Alexander Sethelius. Tack vare god sammanhållning bland pastoratsborna och ekonomiska utfästelser räddades pastoratet, och nytt kyrkoherdeval ägde rum 1920.
Olof Emanuel Ulrici, från 1920. Kallades som fjärde provpredikant och vald med stor majoritet. Känd för sin framstående predikokonst. Kontraktsprost 1938.
Efter Ulrici blev tjänsten åter vakant och 1946 till 1957 var **Gunnar Ossian Högberg** vakanskyrkoherde. Han efterträddes 1957 av
Axel Rutger Mortimer Elmlund (vakanskyrkoherde). 1962 ombildades pastoratet, och kyrkoherden i Grimeton blev kyrkoherde även i Gödestad.
Einar Elmqvist var sålunda kyrkoherde från 1962-1971.
Bertil Alling är därefter kyrkoherde.

Församlingshemmet i Gödestads kyrkby 1978.